

УДК 35.086 : 58

Олійник В. І., здобувач кафедри
адміністративного права і процесу НАВС

Загальна характеристика адміністративних правопорушень в галузі рослинного світу

В даній науковій статті наводиться загальна характеристика адміністративних правопорушень в галузі рослинного світу України. Зокрема, на підставі аналізу норм чинно законодавства здійснено характеристику елементів складів адміністративних правопорушень в галузі рослинного світу.

Ключові слова: суб'єкт, адміністративне правопорушення, рослинний світ, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

В данной научной статье приводится общая характеристика административных правонарушений в области растительного мира Украины. В частности, на основании анализа норм действующего законодательства осуществлено характеристику элементов составов административных правонарушений в области растительного мира.

Ключевые слова: субъект, административное правонарушение, растительный мир, объект, объективная сторона, субъект, субъективная сторона.

In this scientific paper is a general description of administrative violations in the field of flora Ukraine. Specifically, based on an analysis of the current legislation by the characteristic elements of administrative violations in the plant world.

Keywords: subject, an administrative offense, flora, object, objective side, the subject, the subjective side.

Постановка проблеми. Аналіз положень Кодексу України про адміністративні правопорушення свідчить, що склади адміністративних правопорушень містяться не лише в Кодексі України про адміністративні правопорушення, але й Законах України «Про захист рослин», «Про охорону навколишнього природного середовища» та ін. Саме тому, виникає необхідність висвітлення складів адміністративних правопорушень, які викладені в положеннях зазначених та інших законів.

Метою статті є здійснення аналізу складів адміністративних правопорушень в галузі рослинного світу України, які визначені в законодавчих актах України.

Стан дослідження. Питання дослідження рослинного світу в різні часи були об'єктами досліджень таких вчених: С. І. Алімова, В.І. Борейко, Л.А. Гайко, В. Г. Дідик [4], О.С. Качного, П. В. Мельник [3], О. Н. Тарана та інших.

Виклад основного матеріалу. Кваліфікація проступків у галузі рослинного світу та формування з них упорядкованого і конкретизованого переліку має важливе теоретичне та практичне значення: 1) це допоможе уникнути плутанини різних нормативних актів, оскільки проступки у галузі рослинного світу містяться в різних нормативно-правових актах (напр., Кодекс України про адміністративні правопорушення та Закони України «Про рослинний світ», «Про карантин рослин», «Про охорону навколишнього природного середовища» та інші); 2) значно спроститься процедура правозастосування, яка полягає в застосуванні уповноваженими органами влади та місцевого самоврядування правових норм до конкретних фактів вчинення протиправних юридично значимих дій щодо об'єктів рослинного світу; 3) систематизація адміністративних правопорушень, які містяться в різних законах України, у галузі рослинного світу в окрему главу Кодексу України про адміністративні правопорушення позитивно вплине на застосування адміністративної відповідальності до осіб, які їх вчинили, оскільки сукупність систематизованих адміністративних правопорушень надасть змогу визначити границі належної та можливої поведінки суб'єктів у галузі рослинного світу

України, а також сприятиме зміцненню законності в цій галузі.

Підстави, за якими можливо класифікувати адміністративні проступки, можуть бути різноманітними. В основу побудови Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення покладено специфіку родового об'єкта посягання. Так, адміністративні правопорушення, що вчиняються в галузі рослинного світу містяться в главах 7 та 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення. У главі 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначено адміністративні правопорушення у сфері охорони природних ресурсів, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини (ст. 63 КУпАП «Незаконне використання земель державного лісового фонду»; ст. 64 КУпАП «Порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, заготівлі і вивезення деревини, заготівлі живиці»; ст. 65 КУпАП «Незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка»; ст. 65-1 КУпАП «Знищення або пошкодження полезахисних лісових смуг та захисних лісових насаджень» КУпАП; ст. 66 КУпАП «Знищення або пошкодження підросту в лісах»; ст. 67 КУпАП «Здійснення лісових користувань не у відповідності з метою або вимогами, передбаченими в лісорубному квитку (ордері) або лісовому квитку»; ст. 68 КУпАП «Порушення правил відновлення і поліпшення лісів, використання ресурсів спілої деревини»; ст. 69 КУпАП «Пошкодження сінокосів і пасовищних угідь на землях державного лісового фонду»; ст. 70 КУпАП «Самовільне сінокосіння і пасіння худоби, самовільне збирання дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід»; ст. 71 КУпАП «Введення в експлуатацію виробничих об'єктів без обладнання, що запобігає шкідливому впливу на ліси»; ст. 72 КУпАП «Пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, шкідливими викидами, відходами і покидьками»; ст. 73 КУпАП «Засмічення лісів відходами»; ст. 74 КУпАП «Знищення або пошкодження лісоосушувальних каналів, дренажних систем і шляхів на землях державного лісового фонду»; ст. 75 КУпАП «Знищення або пошкодження відмежувальних знаків у лісах»; ст. 76 КУпАП «Знищення корисної для лісу фауни» КУпАП; ст. 77 КУпАП «Порушення вимог пожежної безпеки в лісах» КУпАП; ст. 77-1 КУпАП «Самовільне випалювання рослинності або її залишків»; ст. 83-1 КУпАП «Порушення законодавства про захист рослин»; ст. 85-1 КУпАП «Виготовлення чи збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу»; ст. 88 КУпАП «Незаконне вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу»; ст. 88-1 КУпАП «Порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу, правил утримання диких тварин у неволі або в напіввільних умовах»; ст. 88-2 КУпАП «Порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними»; ст. 90 КУпАП «Порушення вимог щодо охорони видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України»).

Водночас у главі 15 передбачено адміністративні проступки, що посягають на встановлений порядок управління (ст. 188-12 «Невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері захисту рослин»; ст. 188-26 КУпАП «Невиконання законних вимог Головного державного фітосанітарного інспектора України, головних державних фітосанітарних інспекторів, державних фітосанітарних інспекторів»).

На нашу думку, адміністративні правопорушення в галузі рослинного світу України, які перелічені в Кодексі України про адміністративні правопорушення, не охоплюють усі суспільні відносини, на які посягають правопорушники при вчиненні правопорушень у зазначеній галузі, оскільки вони стосуються лише відносин, що посягають на відносини у сфері охорони природних ресурсів, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини (глава 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення)

та відносини, що посягають на встановлений порядок управління (глава 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Однак адміністративні проступки у галузі рослинного світу України передбачені ще й в інших законодавчих актах України, що регулюють відповідні підвиди досліджуваної галузі, а саме: ст. 47 Закону України «Про карантин рослин» від 30 червня 1993 року № 3348-XII; ст. 40 Закону України «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 року № 591-XIV; ст. 21 Закону України «Про захист рослин» від 14 жовтня 1998 року № 180-XIV; ст. 68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII; ст. 20 Закону України «Про Червону книгу України» від 7 лютого 2002 року № 3055-III.

Водночас в ст. 40 Закону України «Про рослинний світ» визначено порушення законодавства про рослинний світ, які тягнуть за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно з законами України.

Відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ несуть особи, винні у: 1) самовільному спеціальному використанні природних рослинних ресурсів; 2) порушенні правил загального використання природних рослинних ресурсів; 3) протиправному знищенні або пошкодженні об'єктів рослинного світу; 4) порушенні вимог охорони умов місцезростання об'єктів рослинного світу; 5) порушенні вимог щодо охорони, використання та відтворення рослинного світу під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в дію, експлуатації споруд та об'єктів, застосування технологій, які негативно впливають на стан об'єктів рослинного світу; 6) перевищенні лімітів використання природних рослинних ресурсів; 7) самовільному проведенні інтродукції та акліматизації дикорослих видів рослин; 8) реалізації лікарської та технічної сировини дикорослих рослин, зібраної без дозволу на спеціальне використання природних рослинних ресурсів; 9) закупівлі лікарської та технічної сировини дикорослих рослин у юридичних або фізичних осіб, які не мають дозволу на їх спеціальне використання; 10) порушенні правил вивезення за межі України і ввезення на її територію об'єктів рослинного світу; 11) невнесенні збору за використання природних рослинних ресурсів у встановлені строки.

Об'єктом перелічених правопорушень є суспільні відносини, що виникають у галузі охорони, науково обґрунтованого, невиснажливого використання і відтворення об'єктів рослинного світу.

Об'єктивна сторона даних правопорушень характеризується діянням, яке виражається у: дії (самовільному спеціальному використанні природних рослинних ресурсів; порушенні правил загального використання природних рослинних ресурсів; протиправному знищенні або пошкодженні об'єктів рослинного світу тощо) та бездіяльності (наприклад, невнесенні збору за використання природних рослинних ресурсів у встановлені строки тощо).

Суб'єктами їх виступають як фізичні особи, у тому числі посадові й службові, так і юридичні особи.

Суб'єктивна сторона проявляється у формі умислу (прямого та непрямого), так і необережності.

За вчинення правопорушень в сфері охорони, використання та відтворення рослинного світу уповноважені органи та їх посадові особи мають право застосовувати до правопорушника такий вид адміністративного стягнення як: попередження та штраф, конфіскація в порядку, визначеному законом, у осіб, які порушують законодавство в галузі охорони і використання тваринного світу, знаряддя добування рослин (у тому числі водних), засоби, обладнання та предмети, що були знаряддями правопорушення, незаконно добуту продукцію, а також відповідні документи; анулювати

видані дозволи чи інші передбачені законодавством документи на право використання об'єктів рослинного світу в інших цілях, а також на право переселення, акліматизацію та утримання в неволі чи напіввільних умовах цих об'єктів рослинного світу; складати протоколи та розглядати в установленому законом порядку справи про адміністративні правопорушення в галузі охорони, використання і відтворення об'єктів рослинного світу. Водночас незаконно добуті (зібрані) об'єкти рослинного світу, виготовлена з них продукція, зняряддя правопорушень підлягають конфіскації.

Варто зазначити, що під час виконання службових обов'язків державні інспектори спеціальних підрозділів мають право за направленням органу Державної екологічної інспекції України, який призначив громадського інспектора, проводити рейди та перевірки і складати акти перевірок; складати протоколи про адміністративні правопорушення при виявленні порушень природоохоронного законодавства, відповідальність за які передбачена КУпАП, і подавати їх відповідному органу Державної екологічної інспекції України для притягнення винних до відповідальності; доставляти осіб, які вчинили порушення природоохоронного законодавства, до органів місцевого самоврядування, органів внутрішніх справ та штабів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, якщо особу порушника не може бути встановлено на місці порушення [1].

В положеннях ст. 47 Закону України «Про карантин рослин» наведено перелік правопорушень, які посягають на відносини в сфері карантину рослин щодо запобігання занесенню та поширенню відсутніх на території України регульованих шкідливих організмів, захисту життя та здоров'я рослин. Зокрема: 1) поширенні карантинних організмів; 2) порушенні вимог фітосанітарних заходів; 3) невиконанні розпорядження державного фітосанітарного інспектора щодо проведення відповідних карантинних заходів; 4) не проведенні реєстрації осіб, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з виробництвом та обігом об'єктів регулювання; 5) неповідомленні державного фітосанітарного інспектора про виявлення регульованих шкідливих організмів; 6) завезенні на територію України, вивезенні з карантинних зон об'єктів регулювання, які не пройшли фітосанітарного контролю, та їх реалізації; 7) невиконанні законних вимог посадових осіб, які здійснюють державний контроль за додержанням законодавства про карантин рослин.

Об'єктом зазначених правопорушень є суспільні відносини в сфері карантину рослин щодо запобігання занесенню та поширенню відсутніх на території України регульованих шкідливих організмів, захисту життя та здоров'я рослин.

Об'єктивною стороною правопорушень є діяння: дія (наприклад, поширення карантинних організмів; порушення вимог фітосанітарних заходів та інші) та бездіяльності (наприклад, невиконанні розпорядження державного фітосанітарного інспектора щодо проведення відповідних карантинних заходів; не проведенні реєстрації осіб, які здійснюють господарську діяльність, пов'язану з виробництвом та обігом об'єктів регулювання; неповідомленні державного фітосанітарного інспектора про виявлення регульованих шкідливих організмів та інші).

Суб'єктами їх виступають фізичні особи, у тому числі посадові й службові.

Суб'єктивна сторона виявляється у формі умислу та необережності.

За вчинення вищезазначених правопорушень у сфері карантину рослин органи рибоохорони стосовно осіб правопорушників застосовують наступні види адміністративних стягнень: попередження, штраф, конфіскація, анулювання карантинного сертифіката, карантинного дозволу, фітосанітарного сертифіката або фітосанітарного сертифіката на реекспорт. За результатами виявлення правопорушень органи рибоохорони складають протокол про вчинення правопорушення.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про Червону книгу України» [2] відповідальність

за порушення законодавства у сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України, несуть особи, винні у: 1) погіршенні середовища перебування (зростання) видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України; 2) незаконному, в тому числі з порушенням вимог виданих дозволів, використанні об'єктів Червоної книги України або їх знищенні; 3) порушенні умов утримання видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України, в ботанічних садах, дендрологічних та зоологічних парках, інших штучно створених умовах, що призвело до їх загибелі, каліцтва (пошкодження); 4) невиконанні законних вимог посадових осіб органів державної влади, що здійснюють управління, регулювання та контроль у сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України; 5) вчиненні інших дій, що завдали шкоди рослинам, види яких занесені до Червоної книги України.

Об'єктом зазначених правопорушень є суспільні відносини в сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України.

Об'єктивною стороною є діяння, яке проявляється у формі дії (погіршенні середовища перебування (зростання) видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України; незаконному, в тому числі з порушенням вимог виданих дозволів, використанні об'єктів Червоної книги України або їх знищенню тощо) та бездіяльності (наприклад, невиконанні законних вимог посадових осіб органів державної влади, що здійснюють управління, регулювання та контроль у сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослинного світу, занесених до Червоної книги України).

Суб'єктами їх виступають як фізичні особи, у тому числі посадові й службові.

Суб'єктивна сторона проявляється у формі умислу та необережності.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що склади адміністративних правопорушень в галузі рослинного світу України містяться не лише в Кодексі України про адміністративні правопорушення, але і в інших законах України, зокрема: «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про захист рослин», «Про карантин рослин» тощо. Водночас, зважаючи на це, існує проблема в правильності визначення об'єкту посягання та відповідно притягненні винних осіб до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень в досліджуваній галузі. Саме тому, вважаємо, за необхідне систематизувати усі адміністративні правопорушення в галузі рослинного світу в одну главу Кодексу України про адміністративні правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля : затв. Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27 лютого 2002 року №88 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

2. Про Червону книгу України : Закон України від 7 лютого 2002 року № 3055-III // Відомості Верховної Ради України, 2002. † № 30. † Ст.201.

3. Мельник П. В. Правова охорона рослинного світу : поняття та особливості / Мельник Петро Васильович / Право. † №1. – 2010. – С. 106–112.

4. Правове регулювання відносин в сфері довкілля в Європейському союзі та в Україні // За заг. ред. к.е.н. В. Г. Дідика. – К., 2007. – 579 с.